

V sredo in saboto

izhaja in velja:

Za celo leto	6 for.	20 kr.
" pol leta	3 "	30 "
" četrt leta	1 "	70 "
" mesec	— "	60 "
Po pošti:		
Za celo leto	7 for.	50 kr.
" pol leta	3 "	80 "
" četrt leta	2 "	— "
" mesec	— "	70 "

SLOVENEČ.

Oznanila.

Za navadno dvestopno versto se plačuje: 5 kr., ktera se enkrat 8 kr., ktera se dvakrat, 10 kr., ktera se trikrat natiakuje; večje pismenke plačujejo po prostoru.

Za vsak list mora biti kolek (štampelj) za 30 kr.

Rokopisi se ne vračajo.

„Živi, živi duh slovenski, bodi živ na veke!“

Nar. pesem.

Št. 99.

V Celovcu v saboto 23. decembra 1865.

Tečaj I.

Politična premišljevanja.

— Od Savine 4. decembra.

(Konec.)

Mi Slovani nismo takošni politikarji, kateri bi vse, česar ni več, pa vendar je enkrat živelo, pustili trohneti pod razvalinami nekdanjosti. Historično pravo nam je ravno tako drago, kakor novejša stvarjeno po soglasji narodnih zastopnikov.

Dobro razločujemo, kar je mogoče in kar ni; uvažavamo moč duha novejših časov; ogerljujemo svobodo posestva in blagorje omike; ali tudi vemo, da je treba za ohranjenje narodnosti, za srečo in blagostanje posameznih dežel posebnih pravic, ako nečemo, da te posamezne dežele, okriljene z materijalno nadmočjo drugih — ne ubožajo. Da bi se bilo gledalo na posebno korist dežel, ne bi bile nekatere zaostale ali pa celo propale gledé rokodelstva in obrtništva. Štajerska in Koroška ne bi bile opesale in oslabele v trgovini z železjem, itd., ako bi bili njuni zastopniki znali braniti domačo korist. Ali ti opojeni preobilno z nemškim duhom in velikostjo Nemčije odperli so na škodo rojakom svojim vrata inostranski trgovini, — in tako beračita Korošec in Štajerec, Prus in Saksonec pa nosita kruh v svojo domovino — iz Štajerske in Koroške.

Spoštujemo narodno sočutje, ali samo na dušnem polji, na materijalnem smo egoisti ali sebičniki. Bliža nam je srajca od suknje.

Da bi se takošna vprašanja bila doma že obravnovala, ne bi bile dežele toliko škode terpele; ali naši poslanci so skerbili za Berlin, Monakov in Hamburg — Celovec, Gradec, Ljubljana pa naj gledajo, kako životarijo. Več jim je veljala Ščavnica, kakor Prevali, več Norimberk, kakor Škofja Loka! Kdaj bode ta nesrečna borba nehala? Mislimo, da skorej. Nemški Avstrijanec je do leta 1848 bil miren sosed Slovanu in Lahu, ni zavidoval Ogra, da mu v materi-

jalnem oziru bolje gre, kot njemu. Borba življenja pozitivizma in negacije (zanikanja) je plod nemškega duha. Že več ko 300 let je nemški duh v nasprotju s pozitivnimi načeli v verozakonskem in državnem življenju. Pozabil je svojo zgodovino in začel podirati vse stebre, kateri so držali narodno in državno življenje Nemcev. Nekaj časa oproda francoskih idej, potem špekulacij domačih duhov zabredel je nemški narod v neizmerno morje dvomov in goljufivih sklepov. Sedaj se maščuje to nad njim, zato ker se je izneveril zgodovini svoji. Zato pa je tudi toliko nasprotnih mnenj, zato tolikošno divjanje proti vsakemu naravnemu in privatnemu pravu. Ta duh pa tudi v nobeni drugi državi toliko škode ne napravlja, kakor ravno v Avstriji. On je zdaj najbolj podiraven in žalostno, da se v njem izobražuje skorej vsa avstrijska mladina. — Tudi v tem oziru se mora na boljšo plat obrniti, ako hoče država dobiti zidajočih, ne pa podirajočih moči. Glejte starokopitneža, nazadnjaka, kričali nam bodo naši sosede naproti. Pa potolažite se! Jaz sem miren premišljevalec dogodeb sveta. Povejte mi sedaj: Je-li vas je oblašil vaš napredek? Gotovo ne! V vašem verozakonskem, društvenem in političnem življenju vidimo velikansk razpad. Vaša svetišča so prazna, namesto Kristusove slike že v bordinih kočicah nahajate le slike ošabnih modrijanov svojih, namesto evangelija že vaš kmet jemlje ob nedeljah Göthe-ovega Fausta v roke. Kakor verozakonsko, tako je tudi društveno vaše življenje pomilovanja vredno, in v političnem polovica lovi po „knuči“, polovica pa po republikanskem „Ziegenheimerju.“ Zato Slovenci, držimo se svojega genija, ki nam pravi: „Spoštuj večne postavbe v vsakem oziru.“

Ako si mi branimo narodno samostojnost in domačo glavnico, nismo partikularisti, in kar je dr. Waseru enako, absolutisti v političnem pomenu, — v narodno-gospodarstve-

nem pa moramo biti. Naš delež (partikulare) nam je vzelo inostranstvo, pustilo pa le delo; absolutisti hočemo biti, ker si absolutno branimo to, kar nam je k pridru in spodbijamo ono, kar nam je v škodo. V škodo pa nam je bila dosedaj tlaka za druge. Po nenaravni poti so nam v glave ubijali občekoristne znanosti, ali te niso postale obče blago in tako so Slovenci le ostali sirove moči — naše roke so dobivale žulje, žledoci kakšne koščke; toda premoženje, ker smo bili samo delajoče, ne pa tudi ravnaajoče moči, — premoženje, pravim, in glavnice šle so med tujce! Po vsem Slovenskem jih je le malo, ki bi stali na čelu obrtniških naprav in še med temi je malo malo Zojsov in Terpincev, kateri bi obračali svoj imetek v prid rojakov, med katerimi stanujejo. Naše fužine, naše tovarne ali fabrike molzejo inostranci, — Slovenec pa maha s kladvom in obrača vreteno, dalje pa nikakor ne spravi svojih tehniških (obrotnoznanskih) zmožnosti. Kaj je temu krivo? Nič drugega, kakor nevednost. Dajte mu v domačem jeziku poduk, — in videli bode, v kako kratkem času bode v deželah, kjer Slovenci prebivajo, našli bogate močé, in ako ti močé po odgojivni ne bodo popačeni, pomagali bodo radi s svojim imetkom in obilnostjo domačinom, pomagali domačemu slovestvu in domačemu delu.

Mi smo torej narodnjaci tudi iz praktičnih nagonov in borimo se za narodno izobraženje iz čisto umnih nagibov, ne pa iz fantastičnih sanjarij, kakor nas zasmehovavno sumničijo nasprotniki naši. Centrifugalnost ljubimo iz materijalnih oziror, ne pa iz političnih, ker ne bi radi videli zemljišč, ktera že več kot jezero let obdelujemo, vzeti našim vnukom. Tukaj tedaj smo z nemštvom neskončno navskriž. Ono se pač dobro počuti v naših gradovih, v mestih in terjih, kraj bistrih rek in tolstih planin; veseli se, kako Slovenci kot pridne bučelice nosijo sterd (med) v njihove ulnjake, ali pa ubo-

Besednik.

Za uradnike med Slavjani je vzajemen pravopis potreben.

Pravične so zahteve, da se slavjanski jezik na mesto zdanje nemščine, madjarščine in laščine med Slavjani v vladine in županijske pisarnice, v šole in javne zbornice vplelje. Teh gotovo tudi pameten človek ne bo tajil ali pobijal; prej ali slej se mora tako ali tako zgoditi, sicer ne bo prepiru in hegemoniji konca. Zdaj pa novo prašanje nastaja, to namreč: „Ali je že zadosti za uradnike v vladinih, županijskih in bilježniških pisarnicah, kakor tudi za učitelje v šolah in poročnike v zborih, da bodo samo eno prosto, slavjansko narečje govoriti, čitati in pisati znali?“ Bodo li uradniki, bilježniki, učitelji in poročniki na primer na Poljskem že sposobni, ako bodo le poljsko narečje pisati in čitati znali; na Češkem česko, na Serbskem serbsko? In celo takrat, ako bi tudi tiste slavjanske dežele pod Avstrijo prišle, ktere še zdaj

pod turškim jarmom jhihtijo, kar že Nemci, namreč Prusi in Francozi, napeljavajo in kar tudi vsak rodoljub iz serca želebi mora? Znalo bi še res mnogo vode po Savi in Dravi poprej steči, preden bodo uni bratje k nam prišli; ali Bog je usmiljen, pokore se je že veliko opravilo in v zdanjih časih se osodno kolo hitrej obrača, kakor nekdaj, tudi načelo: „Narodi morajo vkup priti“, se vedno krepča, pa še zagrebška akademija bo k temu pripomogla; torej ta vesela nada vendar le ni do zadnje pike prazna! Da bodo vse te slavjanske dežele, ktere so že zdaj pod blagim avstrijskim žezlom, še tudi v prihodnje skupej v velikoverstni zvezi ostale in da bodo Slavjani se svobodno v druge dežele preseljevali in predstavljali, pač ni dvomiti, in da bodo torej tudi uradniki v vladinih ali županijskih pisarnicah veliko z ljudmi in njih pismi drugih slavjanskih dežel opraviti imeli, je očitno ko beli den. Učitelji v šolah, zlasti v višjih, bodo morali ne samo v enem narečju in pravopisu učiti in mladini za prihodnjo sposobnost skrbeti, nego v vseh avstrijsko-slavjanskih pravopisih. Ako bi ne bilo mogoče, se v kakej šoli vseh pravopisov in narečij izučiti, morali bi učenci, če

bi hotli za celo slavjansko Avstrijo sposobni biti, poljske, češke, serbske, hervaške in slovenske šole obiskovati, zraven pa še nemško, latinsko in Bog ve, kaj še vse, znati. Poročniki v državnih in deželnih zborih ali skupščinah morali bodo tudi vse slovanške pravopise in narečja umiti, kajti vloge raznih dežel se jim bodo izročale. Tudi bilježniki bi morali vse slavjanske pravopise umiti, ako bi hotli za vse slav. dežele sposobni biti. Celó od županijskih tajnikov se bo zahtevalo, da bi vse pravopise umili, kajti pri prenesenih opravkih bodo imeli s potnimi pismi, z domovnicami in drugimi npravnimi spričevali mnogo opraviti in vse to le za majhno plačilo, ker gre denar shranovati. To vse ni kar si bodi, to so ogromne reči, veliko težkejša kakor dozdanja nemščina, brez ktere se še tudi v prihodnjic shajati zamoglo ne bo, zlasti na mejah. Vseh teh nedopovedljivih težav in zaprek pa je naš razcepljeni pravopis kriv, kateri do zdaj ni samo slovestvu, trgovstvu, i. t. d. temuč tudi svetli vladi mnogo, mnogo sitnosti vzkroval; in kdo ve, če ni ravno ta razcepljenost veliko kriva, da so se prelepe c. k. obljube tako nerado spolnovale? Če se avstrijski Slavjani zdaj hitro enega pravo-

žajo zraven silnih težav — in Nemcem pa dajo v plen. Povejte mi pa zdaj, ali se da takošno stanje izpričati po katerih koli načelih? Ves omikani svet čerti robstvo, — Slovenec pa bi moral biti zmerom rob tuje inteligencije in inostranskih kapitalistov? Nikakor! Zatorej delajmo najpopred za svoje potrebe, varujmo svoje otroke, — še le potem smemo biti velikodušni do tujcev. Vse to pa je le mogoče doseči po narodnem izobraženju in združenju! Praktičen um bode naša terjenja uvaževal, ker spoznava pravico ohraniti samega sebe; teoretičen pa bode napisal več listov zoper naša načela, — ali nam velja praktičnost več kot temna teorija. Več sto let smo že stradali na domači bogati zemlji, — ali mar hočemo še dalje?

Avstrijsko cesarstvo.

Zdaj so jo že vsi zbori takraj litavskih dežel izrekli, kaj da mislijo o september-skem razglasu. Dunajski, štajerski, koroški, sleški, zgornje-avstrijski in vorarlberški napravili so pisma, v katerih protestujejo zoper sedanjo vladino politiko in zahtevajo ustavoslednost februarnega patenta; češki, gališki, isterski, bukovinski in goriški poslali so zaupnice, ki odobravajo vladu; v Bernu in Ljubljani pa se je prestopilo na dnevni red. Le teržaški pa tiroljski nista še ne bele ne črne rekla. Vlada zdaj že lahko ve, kako je kaj z njeno politiko, kdo zanjo stoji, kdo pa ne. Res, da je nekaj zborov proteste napravilo; pa primerjajte dežele in šteje prebivalce; — dalje sme se o njih reči, da volivci niso njihovih misli in da sploh oni politiko na svojo roko delajo. Zato bi pa tudi najbolje bilo, ako bi poslanci v tacihi okoliščinah, ker so tako zelo s svojimi volivci navskriž, poslanstvu se odrekli, še predno jim čas poteče. Tako bi vsaj pokazali, da so res ustavoljubni, ne na koncu jezika, ampak v djangu, kar je čez vse vredno. Njihovi protesti pa tako ne bodo imeli upljiva, ker zdaj vlada ve, da večini narodov po volji dela.

Piše se, da se bode skorej nov konkursen red (Concursordnung) napravil; na dalje, da so pri računarstvu velike preuredbe sklenjene in da bodo vsi uradniki, ki že 40 let služijo, v pokoj djani. To, pravijo, ima že koj v začetku prihodnjega leta nastopiti.

Nedavno je ministerstvo inostranskim akcijskim društvom dovolilo, da smejo in zamorejo v naši državi delovati. Dasiravno je ta oklic nekaka uima za domači denar, za domačo kupčijo in obertnijo, nadjamo se vendar, da, ker pride veliko tujega denarja

k nam, domačini si ne bodo dali rok zavezati in bodo tolikanj bolj pridno za svoje blagostanje delali. Velja pa zlasti tukaj: „Pomagaj si sam, in Bog ti bo pomagal!“

Kakor najnovejša sporočila povedo, ostane cesar par dni dalje v Buda-Pešti, kakor pa je bilo s konca napovedano. Povsod je kaj sijajno sprejeman in navdušenost je tolikšna, da morebiti ni bila nikdar taka. Kronanje napovedujejo meseca junija. Tudi se močno govori in piše, da se porazumljenje gotovo zgodi.

V Badenu blizu Dunaja je 11. t. m. umerl znani pensijonirani predstojnik pri naučnem ministerstvu, visokoč. g. Andrej Mešutar, sardikanski škof in partibus, rojen na Kranjskem.

Dežele notranje-avstrijske.

□ V Celovcu. (Koncert. Pasji davek. Vreme. Samomor). Pretečeno nedeljo je napravila znana gospodičina Haasfeld godbino veselico v prid bistriškim pogorelcem. Dobljeni denar, 142 gld., izročil se je najbolj revnim izmed bistriških pogorcev. To je gotovo lepo in hvalevredno, pa najberže bi bil še boljši vspeh, da bi jih bilo mnogo vedelo, kaj in kako in da ne bi bila godbina veselica v hiši, kjer stanuje tudi nova kazina, ki se s staro kaj pisano gledate. — Tukajšnje mestno starešinstvo je oni dan sklenilo, naj tudi oficirji za svoje pse kakor drugi meščani davek odrajtujejo. Ta pa znaša 2 gld. na leto. — Pred tremi dnevi je bilo vreme še kaj prijetno in ne preveč merzlo, zdaj pa je spet nastopila gosta megla. Snega še sicer ni nič zaznati, ali od slane je vendarle vse belo. Upati je, da bomo tudi praznike še lepe imeli. Ledu pa je že povsod dosti. Zamerzneni so vsi ribniki, ki so zunaj mesta in tudi tako imenovana celovška noga (Lendkanal), ki derži iz jezera celo v mesto. Zamerznil je tudi parobrod in nehoté mora do pomladi počivati. Železnica je tako zgubila svojega začasnega tekmeča, kar jej gotovo prav hodi! — V nedeljo popoldne se je na mestnem pokopališču sv. Ruperta nek bivši oficir s samokresom ustrelil, pa vendar ne do mertvega, zato je bil še v vojaško bolnišnico prenesen.

Iz celovške okolice. (Mosburg in slovenščina). Blatograd ali Mosburg slovi že v starodavni zgodovini koroške dežele. V novejših časih pa ne slovi več, temuč postal je navadna vas, v kateri nemškutarija svoje gnezdo ima. Še pripovedujejo stari ljudje, da je bilo tu nekdanje vse slovensko in da se je tudi pridigovalo vse po sloven-

sko. Pa zdaj je vsa druga, — vsa žalostna. Do leta 1863 se je pri pridigi vsaj bralo tudi slovensko evangelje in na velikonočni pa binkoštni ponedeljek se je tudi po slovensko pridigovalo. Slavni jezikoslovec, Urban Jarnik, branil je zvesto to staro pravico in ni pozabil in zanemarjal svojih slovenskih dušic. Leta 1888 je celo povabil tedanjega špirituala v Celovcu, gosp. Antona Slomšeka, naj bi binkoštni ponedeljek govorili slovensko besedo. To je bila tista slavna pridiga, ki smo jo brali v „Drobtinah“, v „Novicah“ itd. . . Jasno dokazuje, da je vsak človek po božji volji ostro zavezan spoštovati svoj materin jezik. Pa ta lepa in serčna beseda se Mosburčanov menda ni prijala, kajti nemčarenje je tam vsak den v navadi. Kakor nekteri gospodje — duhovniki in neduhovniki, predpostavljani in podložni — terdijo, je Mosburg ves in čisto nemški, zatorej slišimo, da je šola čisto nemška, pridiga je vselej nemška. Priča sem bil, ko je nek predpostavljen pri inštalaciji rekel fajmoštru, ki je mermral zoper slovensko pridigo dvakrat v letu: „No — kaj pa že bode, če jo opustite, ne bode za njo čerhnila živa duša“; v najnovejšem času se še menda slovensko evangelje opušča zavolj tega, ker predolga božja služba ljudem ni po volji. Vse te krivice se godé pod plajščem, da je Mosburg čisto nemška fara. Ali pa je temu res taka? Bil sem sam priča, ko se je novi fajmošter slavno vpeljeval v to faro; pri obedu se je tudi terdilo, da je Mosburg že čisto nemška fara. Da ne motim dobre volje in veselja, molčal sem pa mislil si svojo, dobro vedé, da je na južni strani te fare proti Brezi več vasi čisto slovenskih in da je vsaj tretjina prebivavcev terdih Slovencev. Pa kaj se zgodi! Po obedu vstanemo in se podamo v farovž, kjer najdemo enega moža in dve ženski, ki so otroka h kerstu prinesli. Novi fajmošter jih nagovoré po nemško, kaj da hočejo? Kako se pa začudijo, ko slišijo: „Niks deutsch — laj windisch“. Tak odgovor — pred menoj, — to je bila živa žerjavica gospodom na glavo, ki so ravno kar terdili, da je fara vsa in čisto nemška. Taka se godi po več krajih ubogim Slovincem. Gospod fajmošter! saj ste vnet in pravičen dušni pastir, ne dajte se motiti nekterim nemškutarjem, in lomite tudi slovenskim svojim ovčicam vsaj drobtince božjega kruha. Dobro vemo, kaj mislijo nemški farmani: Še slovenskega evangelja svojim slovenskim sosedom in sofarmanom ne privoščijo. Tirjali so, da se slovensko evangelje ne bere več. Prav ste storili, da krivične, prenapete prošnje niste uslišali; s tim ste, gosp. fajmošter, pokazali, da ste še Slovenec in da res teče po vaših žilah slovenska kri, ako

pisa ne poprimejo, zvohali bodo uradniki gotovo še to pravopisno razcepljenost in se s tim zgovorom, da se ni mogoče vseh slavjanskih pravopisov naučiti, kakor je za nje potrebno, na vso moč zoper stavili. Že čez 20 let se samo enega slav. pravopisa učijo in še ga do dobrega ne znajo; kdor bo hotel tedaj v prihodnje med Slavjani uradnik biti in, kakor bo potrebno, vse pravopise umiti, moral se bo še čez 100 let učiti. Da nam naša pravopisna razcepljenost pri vseh omikanih narodih sramote, pri vladi, ktera se nam zdaj pravična kaže, ovir, pri uradnikih škodljivih zgovorov, pri tergovstvu škode, pri slóvstvu, od ktere ga še pozneje govoriti mislim, dragote in pri vseh rečeh zamude ne nakloni, začnimo vendar že enkrat na vzajemni pravopis misliti! Lehko je zahtevati, da se slavjanščina v šole, pisarnice vpelje, ali pomisliti moramo tudi, kakšne težave uradnikom nakopljemo, ako se vzajemnega pravopisa ne poprimemo.

Iz Gradca. (Ustanovno pismo vseučiliščno.) Berž ko sem bral, da bi rad zvedel, kako se glasi ustanovno pismo graškega vseučilišča — zastran naše narodnosti, dal sem si dotično knjižico izposoditi.

Nahajam pa v njej le to, kar je v priloženem listu in ne čerkice več, ki bi kapljico vode na naš mlin napeljevala. Ako se besede z razstavljenimi čerkami dobro povdarjajo, utegnejo nam koristiti, ker je onih dob ves poduk latinsk bil in se je potem zavolj občne koristi v nemškega sprevergel. Ravno zavolj tega se pa tudi sme zdaj nekoliko v slovenskega spremeniti in — razširiti.

To pismo pa se glasi:

Pag. 12. Quoniam vero nunc difficultatibus omnibus, quibus tunc a nostro pio proposito retardati fuimus, superatis, omni posthabita mora antedictum publicum studium, Gymnasium et Universitatem, pro commemoratis venerandae Societatis Jesu sociis, in nostra civitate Gracensi, Styriae metropoli, eum in finem instituere et erigere intendimus, ut, — qui plures, easque ampliores diversarum nationum, et linguarum provincias possidemus —, viris literatis ac studiis doctrinisque praeditis abundantes, et subditorum nostrorum in re literaria utilitati, paterna nostra sollicitudine providentes, facilius bono publico, ubi, et quando opus est, accommodare —, et prae omnibus avitam, et catholicam religionem a Majoribus nostris acceptam, sartam,

tectam, inviolatamque, ut viget, conservare; ubi vero collapsa est, hac maxime via restaurare possimus. — — —

Pag. 16. Et propterea requirimus Sere-nissimos, et charissimos Haeredes, et successores nostros, eis gratiose et paterne committentes, ut hanc nostram fundationem fideliter, et diligenter manu teneant, et ob-servent, atque adeo curent, ut ipsa fundatio suum effectum, et executionem semper habeat et consequatur, quin imo, ubi opus fuerit, augeant, amplificentque. Nulli ergo hominum, collegiorum, communitatum, et locorum, liceat hanc nostrae fundationis, erectionis, privilegiorum, concessionum, decreti, voluntatis, et exemptionis paginam violare, vel infringere, aut ei quovis ausu temerario contraire, in iudicio, vel extra. — —

Titulus libelli:

Almae ac Celeberrimae universitatis graecensis, Societatis Jesu

Lustrum primum etc. etc.

anno M. DCC. XIX. Mense Majo die 9.

Gracii, apud Haeredes Widmanstadii,

ravno ste dolga leta na Nemcih pastirovali. Slišali smo pripovedovati, da so bili Slovenci terdne volje, pritožiti se, ako bi se bilo to zgodilo, in celo na to tiščati, da se slovenske vasi od Mosburške fars odločijo in k slovenske fari Brezi, kamor imajo še tako bližej, pridružijo. Slovenci! kar je preveč, je preveč; terpite in molčite, dokler morete, — ako se pa struna preveč napenja, počí: Iščite si pomoči! — Duhovni predpostavljani, ki vsako leto šolo in cerkev preiskujejo, bi pač lahko pomagali in konec storili temu nemčarenju!

Z gornjega Roža. (O ljudskih šolah koroških Slovencev). Kdor v učni zadevi količkaj premislika ima in spomina svoje lastne mladosti, prepričan je, da se slovenski otrok v ljudske šoli na Slovenskem nikdar nemškega ne nauči in če bi se uravnale šole zopet tako, kakor so bile poprej in kakor jih nekteri može na Vratah zopet imeti želé, tedaj se pa prav nič ne naučé. Kdor tega ne verjame, naj se potruži po slovenske fari in vpraša vsakega, kdor je po štiri, po pet let doma v šoli hodil, česar se je naučil? Reč sama naj govori, kakor je, ne pa puhlo modrovanje in zmešani možgani, drugače se zares temu odgovoriti more, kdor terdi, da dvakrat dva ni toliko, kakor „zweimal zwei“. Slovenska imena, številke, itd. slovenski otrok zna, nemških pa se mora težavno učiti, in če se jih tudi kakor papiga nauči, vendar ne ve kaj ž njimi početi. Kar nam bode slovenski kmet odgovoril, mora nam vsak študirar mož slovenskega rodu pritrditi. Poznam mnogo svojih slovenskih vrstnikov različnih stanov in časti, vsak pa bode pripravljen pri svojej vesti in česti izreči, da mi iz ljudske šole, kjer se je razun krščanskega nauka vse po nemški podučevalo, nobene znanosti nemškega jezika v nemško normalno nismo seboj prinesli, čeravno smo tam po štiri, po pet let kot papige podučevani bili in klopi gladili. Tudi z drugimi znanostmi je bila taka, samo nekaj krščanskih resnic je nam ostalo, v vseh drugih rečeh nismo prišli daleč, kakor do poznanja in pisanja pismenk in številk in do mehaničnega branja. To je bilo pri nas, ki smo bili odločeni za študiranje! Ali se je potem kaj čuditi, če vsi drugi razun nas izvoljenih, ki smo se potem pri Nemcih, med Nemci v nemške šoli po velikih težavah nemškega naučili, ali se je čuditi tedaj, da nam vsi drugi, moški in ženske, ravno tisto odgovarjajo, da se razun kerščanskih resnic ničesar drugega v nemške farnje šoli niso naučili, da celó mehaničnega branja so pozabili? Če je kaka, naprava pametna, modra, morajo tudi nje sad, nje vspehi in napredki kaj vredni biti. Česar je pa vreden sad nemških šol na Slovenskem, vidi se iz zgoraj navedenega.

Ali ne smemo tedaj pri tako slabih nasledkih nemških šol na Slovenskem tirjati, da se šole tako uravnajo, kakor jih imajo Nemci, Italijani, itd., to je na tej samej podlagi, kakor smo bili podučevani v kerščanske veri? Ljudska šola v fari ni namenjena samo nekterim sinovom, ampak vsa mladina cele fars je po postavi dolžna v farno šolo hoditi: potrebam te mladine mora šola zadostovati ne pa posameznikom, ali pa se mora postava preklicati, ki nalaga dolžnost starišem svoje otroke v šolo pošiljati in učitelja plačevati; saj se krščanski nauk tudi v cerkvi podučuje! Če je že oče ene rodovine zbog podučevanja svojih otrok pod varstvo djan; ali bi se mar ne smelo dosledno tirjati, da bi bili tudi srenjski predstojniki pod postavno varstvo djan, da ne bodo z ljudskimi šolami proti vsem načelom pedagogike in vsakdenje skušnje uravnovali? Zakaj pa da so nasprotniki slovenskih ljudskih šol, povem prihodnjič.

Iz Štajerskega. 1. 18. dec. (Nezaupnice poslancev. Čitavnice. Slovenščina v šoli in cerkvi). Zakaj ne posnemamo Slovenci volivcev na Českem in Moravskem, ki pošiljajo svojim zastopnikom

nezaupnice, ako ne ravnaajo po njih mislih? Lehko je, volivcem popred zlate gradove obetati, potlej pa politiko „auf eigene Faust“ delati, in mastno plačo v žep spravljati. Jeza me zgrabi, če se spomnim, kako so uboge kmete motili in mamili pri volitvi poslanca Löschnig-a v Mariboru, — pa berž-kone so se jim že oči odprle!

Slišal sem mnogokrat besede nevolje in srdu črez njega, — gospodarji, ne držite križem rok, povejte mu: „tako mislimo mi; če pa ti drugače misliš, nisi več naš zastopnik, položi rajše svoj mandat.“ — In enacih poslancev imamo v naših zborih črez mero, — ganite se volivci, če hočete, da bode bolje; pomagajte si sami, in pomagala vam bo država. — Zdaj tudi niso več daleč nove volitve, če ste se prvi pot vkani, oglejte se zdaj o pravem času po možeh, ki jim je v resnici mar za vaš blagor, ki kažejo že zdaj djansko svojo ljubezen do vas. Da se pa narodna zavest še bolje izbuja, in se raz obrazov potegnejo šeme nasprotnikom našim, treba še nam je več čitavnic, treba je živjšege delovanja zdajšnjih čitavnic. Pogrešamo jih na Štajerskem, zlasti v Mozirji, v slovenjem Gradcu, v Rogateu ali Podčetrku, v Lutomeru, Šent-Lenartu, v Konjicah itd. Kjer so le nekteri rodoljubi, naj se bolj trudijo in zaspance dramijo, — sčasoma bodo imeli dovolj družnikov okoli sebe — in lahko je potem narodno ognjišče postaviti, ker v Gradcu ne kraljuje več Strasoldo. Pa čitavnice same ob sebi koristijo premalo, če ni pravega navdušenja za lastno in narodno omiko v njih. Obiskal sem letos sedem naših čitavnic, pa v eni edini zadel sem na pravega slovenskega duha. V drugih ležalo je na mizah mnogo dragih in lepih časnikov, po dnevu prišel je notri kak tujec, in zvečer 5, 10, 20 udov, — in ti so se pomenkovali. Videlo se je, da imajo časnike in knjige le na ogled! To je životarenje, ne pa življenje čitavnic, — po takem zgreše pa tudi udje namen, čemu so se vpisali in denarje plačali. Čakajo le veselje in zabav! Pa vendar stavimo na čitavnice največo nado, — pri prihodnjih volitvah morajo si upliv pridobiti, morajo narodu svoje kandidate pokazati! — Na noge! — Najžalostniše je s slovensčino v šoli, in resnične rane je v tej zadevi razkril naš Haložan. Prepotovavši slovensko Štajersko prepričan sem se, da se velika večina učiteljev iz nemarnosti ne uči nič in ne napreduje nič! Ušesa človeka zabolé, če sliši iz njihovih ust neko zmes nemškega in slovenskega jezika govoriti. V obče otroci v šoli dosti boljše govore mimo njih učencikov. Kaj je s takimi početi? — Slaba je tudi še slovensčina pri pridigah. Slišal sem duhovnike, sicer dobre Slovence, z lece tako pokvarjen jezik govoriti, da me je groznica stresla. Slovenci! od prvega do zadnjega, prosta je pot, vkrenimo jo na boljšo. Naprej — Naprej! —

Od Savine. (Nekaj času primer-nih opombic in kažipotov za nar. poslance.) Da se zopet podamo v štajerski dež, zbor, opominjamo narodne poslance, naj se krepko zoperstavljajo načertu štajerskega deželne odbora, kateri hoče v radgonsko okrajno poglavarstvo tudi čisto slovenski okraj lutomerski in gornje-radgonski spraviti, zraven pa še vanj skorej čisto nemški emureški okraj poriniti. Vstroj okrajnih poglavarstev naj bode po narodnih in jezičnih mejah, in mislimo, da bi Lutomer najprikladniše torišče bilo za okrajno poglavarstvo gornje-radgonskega in lutomerskega okolja. Kar je Slovencev pod emureškim okrajnim uradom, naj se postavijo pod mariborsko poglavarstvo. Mura naj dela mejo, potem pa jezik. — Narodnim poslancom bi tudi svetovali, naj se poganjajo za preinačenje katastra, ker ubogi Slovenci so z davki z ozirom na svoje bogatejšje sosedé Nemce preveč obteženi. Tudi pri novačenju ali rekrutiranju bi treba bilo preinačenja.

Dobro bi bilo, da bi narodni poslanci poklicali svoje volivce, naj jim v prošnjah naznanjajo, kakošnih olajšav v tej ali drugej zadevi želijo. Še jih tlači marsiktera nepravična, za ktere pa kmetje sami najboljše vedó. Sprožiti bi tudi dobro bilo besedo, naj bi se gledalo, da se tudi Slovenci deželnih naprav lože udeležujejo in iz njih več dobička dobivajo. V Gradcu imamo več občekoristnih naprav, ali le za Nemce, ker se v njih vse nemški učí. Ako se bode v Petuji gospodarska ali kmetijska šola ustanovila, naj se v njej tudi napravijo učilnice za živinozdravništvo, podkovavstvo itd. Dobernske in tobelske toplice deželi celo malo dobička dajejo, naj se tedaj prodajo in iz teh glavnice napravijo štipendije za pravniške, zdravniške, pripravniške za učiteljski stan, itd. Sedaj so večidel štipendije v rokah graških učencev, mariborska pa celjska gimnazija jih malo malo dobivate v razmeri števila učencev; tudi ta zadeva naj bi se svobodno pretresovala. Naše občine so zeló obožale; zakaj bi se tudi na slovenski zemlji ne napravile bolnišnice na deželne stroške, ker v Gradcu je predeleč in premalo prostora? V Celji, v Petuji in v Mariboru bi takošne bolnišnične podružnice ubogemu bolnemu človeštvu mnogo pomagale.

O drugih potrebščinah drugikrat kaj.

Mm. iz Maribora. — (Volitev novega čist. odbora. Vojaki in kmetje.) Dolgo že ni bilo nič brati v „Slovenecu“ o rečeh, ki se godijo v našem kraju ali v naši okolici. Naj pa povem jaz nekatere važnije prigodke.

V nedeljo 17. t. m. je bila volitev novega odbora tukajšnje čitavnice. Važna je bila zavoljo tega, ker so izstopili gg. dr. Janko Sernec, dr. Valentin Pavlič in Jedlička, kateri so bili duša celega društva. Gotovo bi se bila z novega izvolila prva dva gospoda na stara mesta, ako si ne bi bili svesti, da jima bo vis. vlada kmalo dala večje polje za njuno neutrudno delavnost, ter ju imenovala pravdosrednika (advokata) med Slovenci. Srčna jim hvala celega društva za njihovo krepko podporo! Za prvosednika je bil potem enoglasno izvoljen g. profesor J. Šuman, za tajnika dr. Ivan Geršak, za denarničarja dr. Gvido Srebre; z novega je izvoljen v odbor g. M. Morič. V odboru so ostali dosedanjí odborniki gg. dr. Vogrin, dr. M. Prelog in profesor J. Majciger. — Da bi le z novega konstituirano društvo tako krepko napredovalo, kakor je dosihmal! Upamo pa to tem bolj, ker je v zadnjem času pristopilo precej novih udov.

V Frauhajmu se godijo čudne stvari. Vojaki v ondašnji okolici se precej nepostavno obnašajo in ubogemu kmetu škodujejo, kjer koli je mogoče. Ni dolgo, kar so se vojaki in kmetje bili topli in sicer tako, da je en vojak obležal, drugi pa bo težko kedaj več zmožen puško nositi. — Ne moremo tu pretresovati, na kateri strani je pravica; to bo že sodnik razsodil. Vendar na eno prasanje hočemo odgovoriti, ali je vojakom treba, kedarnimajo službe, nositi orožje?

(Konec pride.)

V Ljubljani 20. decembra J. Y. (Iz deželne zbornice; narodno gledišče.) Ker sem Vam obljubil pisati o važnejših dogodbah v našem deželnem zboru, moram omeniti tukaj 12. seje. V tej seji stavljal je g. dr. Bleiweis predlog: Naj se naroči deželnemu odboru, da se prihodnje leto deželno gledišče prepusti le takemu najemniku, kateri se zaveže, da bode vsaj enkrat vsak teden tudi slovenske igre spravil na oder. Temu predlogu je pritrdil razun dveh poslancev ves zbor, ker res to ni nič več kakor prav pohlevno tirjanje; ako hoče deželne denarce vzivati glediščni vodja, naj se potruži, da bode kaj storil za to, in gotovo mu ne bo na škodo. Obljubovale so

se nam slovenske predstave sicer že tudi zdaj, ali storilo se ni skoraj nič za vresničenje teh obljub. Da ima ta stvar svoje težave, tega ne bode nobeden tajil, saj pravi ravno že star pregovor, da je vsak začetek težek, težave pa niso nikakor take, da bi se ne dale premagati. Le pogledimo severne naše brate Čehe, kateri imajo že svoje stalno gledališče, kako marljivo zbirajo skupaj, da se postavi novo, „dostojno“ narodno gledališče. Zakaj bi tedaj pri nas ne bilo mogoče za začetek vsaj enkrat ali tudi večkrat na teden spraviti na oder slovenske predstave? Da imamo le enkrat igralce gotove, potem je vse gotovo, igre bi se množile od dne do dne in gotovo bi to ne oviralo celega početja, da bi nam primanjkovalo iger. Da bi dobili prav dobre igre, bodisi izvirne ali pa prestave posebno slovenskih iger, lahko bi se razpisalo vsako leto nekaj primernih daril in lahko bi se lepo razvijal tudi ta del naše literature.

Ta stvar zdi se nam tako važna, da zasluzi resen prevdarek, in da se krepko primejo te ideje vsi narodnjaci, posebno pa tisti, katerih ime ima veljavnost med narodom. Koliko korist bi donasale predstave v domačem, maternem jeziku, ni mi treba še le razlagati; kajti narodno gledališče ne bilo bi samo naprava za kratek čas in za zijale prodajati, kakor je žalibog sedanje gledališče, ampak biti bi moralo to, kar je res namen gledališča: naprava za poduk in požlahtenje duha, in pri nas še posebno šola lepega, čistega slovenskega jezika. Delajmo tedaj, kajti brez dela in truda ni sadu! Slovenskim čitalnicam pa še posebno polagam na srce, naj pridno in marljivo gojijo gledališčne predstave, kajti najboljša šola za prihodnje narodno gledališče so ravno one. Le po tej poti bode nam mogoče, pridobiti si potrebnih moči, kadar jih bode treba. Menda ne bomo zaostajali v tem za drugimi našimi brati. Delajmo tedaj, pravim še enkrat, resnična volja vse premaga!

Deželni zbori.

Koroški. V 12. seji bilo je na dnevnem redu poročilo o dobrotah napravah in večidel po predlogu dotičnega odbora sprejeto. Dasi ravno ni bilo posebnega vprašanja, bila je vendar ta seja kar živa in pričkanja kaj zoperno. — Dr. Burger je nasvetoval, naj se pri bolnišnični zalogi oskerbna taksa od 58 na 54 kr. zniža, kar bode 3—4000 gld. manj stroškov deželni zalogi prizadajalo. Po dolgem razgovoru bil je naposled odborov nasvet potrjen. Dalje je predložil dr. Burger, naj se oskerbna taksa pri rodovnici od 51 na 63 kr. poviša, kar je tudi zbornica odobrila, ravno tako tudi, naj se taksa za norišnico od 65 na 57 kr. zniža. Pretresaje proračun bolnišnice zaloge dovolilo se je namesto 24.000 le 22.000 gld. za jed, 2000 gld. za kurjavo, 400 gld. za svečavo, tako da znašajo upravni stroški le 35.655 gld., vse pa, kar je treba, 48.909 gld. To posvetovanje se je dolgo vlečlo, ker so vse malenkostje na dan spravili in dolgo časa pogodbe z Moserom, ki živež daje, pokazati niso hotli, kar je pa po pravici tirjal dr. Rulic.

Kranjski. 19. t. m. so se odobrili proračun dež. zaloge za l. 1866 in sklepi računov za l. 1863 in 1864. Nadalje je dr. Tomljan zboru predložil, naj odloči poseben odbor, ki naj prevdara potrebo in za-devo železniških čert: od sv. Petra na Reko in iz Ljubljane do Beljaka. Zgodilo se je. — Končno se je zbor poslovil do 4. jan. 1866.

Štajerski. Odbor, ki ima vladin predlog zastran nove razdelitve pretresati, poročil je, da mora, predno se spusti v ta pretres, vladi 8 vprašanj postaviti; in od dobrih odgovorov potem zavisi, kako in kaj.

Dež. pooblaščenec je rekel, da lahko vprašajo, in da bo vlada že tudi odgovorila.

Isterski. Zbornica je po predlogu fin. odbora sklenila 50% doklado k neposrednim davkom, da se potrebam dež. zaloge zadosti, in naj se posebna deputacija na cesarski dvor pošlje. V to sta izvoljena korar Vidulič in deželni pooblaščenec Klinkowström.

Hervški. Dr. Rački bode zaupnico do cesarja izdelal po načertu, ki ga je odbor sestavil. — Na Rečane so kaj hudi, ker so ogerski zbor pozdravili in željo izrekli, naj bi tudi skoraj Reka Ogorskej pridružena bila. Rečani imajo vedno svoje muke! Vendar pa niso ti, ki združenja po vsaki ceni iščejo in želé, meščani slovanskega rodu, nego Lahoni, ki jih polaskem navadno imenujejo italianissimi ali nessuno. Toda brez zamere. — Pa tudi Starčevičev predlog zastran poslancev iz vojaške meje ni našel milosti. Prej ko ne bo še dosti vode v Donavo izteklo, predno se jim bode po volji zgodilo. Prebrala se je še predstavka zastran jugoslov. akademije, vseučilišča in muzeja, potem pa se je zbor poslovil do 14. jan. 1766.

Dalmatinski. Na mesto izstopivšega g. Lapena izvoljen je dr. Bajamonti v adre-sin odbor. — Dr. Klaič, ki je tudi v zagrebški zbor izvoljen, dobil je od tam za nekaj časa dopust, ker se v domačem zboru o zelo važnih rečeh posvetujejo.

Ogerski že tudi po malem začelja svoje važno delovanje. Obstoja pa iz dveh zbornic: iz gospodske, ki šteje 300 plemenitašev in jej je pervosednik baron Sennyey, ogerski tavernik, in iz zbornice poslancev, ki jih šteje vseh skupaj 330. Za pervosednika so si izvolili gr. Šzentiványi. Ker je že več kot 2 polovici volitev pregledanih in potujenih, je zbor konstituiran. Došlo mu je pa tudi že 25 pritožb zoper volitve in pozdravno pismo iz Reke. Zaupnico na cesarja pa bodo še le m. januarja izdelovali.

Česki. Kakor smo že na kratko omenili, odobril je česki zbor po celidnevni parlamentarni vojski 12. t. m. z večino glasov zaupnico ali adreso na cesarja in kralja ter s tem sklepom nastopil odperto, svobodno pot in pobil — upajmo, da za vselej — centralistične namere in sanjarije o neplodnem februarjem patentu. Obe stranki ste se poskušale s svojimi najboljšimi govorniki, — škoda, da zavolj pomanjkanja prostora njih govorov nič omeniti ne moremo — in slednjič je pri glasovanju zmagala narodna s 118 glasi nad nemško stranko, od ktere je pl. Plener prestop k dnevnemu redu nasvetoval. Dež. namestnik je v daljšem govoru imenitost in potrebo sept. manifesta razkazoval, s tolikim vspehom, da so se koj v sledeči seji knez K. Auersperg, predsednik gosposke zbornice in po Šmerlingovih besedah prvi plemenitaš avstrijski, in 4 drugi plemenitaši poslanstvu odrekli, češ, ker nočejo zasmehovani biti od nasprotnih stranke. Tako se časi menjajo! Česki narod bo pa čez njihova pisma na dnevni red prestopil in serčno naprej stopal po odperti in svobodni poti! Tudi g. Šmerling je izstopil.

Sleški se je 16. t. m. začasno poslovil. Poslanci so šli na počitnice in ostanejo doma do 16. jan. prih. I. Tudi drugod se bode ta teden tako zgodilo.

Gališki. Poslanci obeh narodnosti se mirno pa složno o domačih zadevah in potrebah posvetujejo. Nič več ni čuti od kaknega razpora. Zdaj je bil razgovor, ali naj bi se poslancem plača od 3 gld. na den povišala, ali kaj. Zbornica pa je sklenila, naj ostane še pri starem, da se deželni stroški ne zvišajo.

Niže-avstrijski se je začel spet z domačimi zadevami pečati. Gospodje veliki politikarji so si enmalo serca ohladili, —

zdaj pa je že „viža“ vun! — Dr. Berger je zbornici predložil, naj se volitni red prenaredi. in 1 poslanec za državni zbor izvoli.

Tiroljski. O tem zboru ni drugega posebnega povedati kakor to, da molči o cesarskem razglasu in da več južno-tiroljskih poslancev noče v zbor v Insbruk, zahtevaje za spodnje Tiroljsko poseben zbor in namestnijski oddelek v Trenti. Vladini listi so že enkrat zelo o tem pisali — zdaj je pa spet vse potihnilo.

Ptuje dežele.

Romanski derž. zbor se je 17. dec. v Bukrešu pričel. — Da bi bila dežela zdaj nemirna, o tem besedice ni čuti; tolikanj bolj se pa povdara knezovo samooblastno postopanje proti turški vladi, ki zavolj tega že za svet poprašuje Angleže in druge svoje prijatelje.

Novi belgijski kralj Levoslav II. je bil 17. t. m. slovesno vmeščen. Najprej je sam prisegel vprico derž. zbora na ustavo, potem pa so mu prisegli drugi udanost in zvestobo. Kralj, ki si je neki že tudi vseh serca pridobil, izgovoril je pri tej priliki pomenljive besede, rekši: „Kakor moj oče ljubim tudi jaz ustavo, ki nam je porok za red in svobodo, najterdnejše stalo vsakemu prestolu.“ Da bi bil res srečen kralj! Pri-lik se mu pač ne bode manjkalo, kazati svojo modrost in bistroumnost.

Johnsonovo sporočilo je sperva kaj zelo Angleže pa Francoze ostrašilo. Še le zdaj se je strah nekoliko vlegel, ker vidijo, da Amerikanci vendar le niso še za puške prišli. Zdaj ima zbor ali kongres na to odgovoriti, ki pa najberže ne bo svoje ameri-kanske čuti zatajil in ravno nasprotno zahteval. Večina poslancev je vladinih misli. Španska se je neki že z ljudovlado kilijsko pomirila.

Razne novice.

* Ravno kar je na svitlo prišla knjiga: „Die Gegenäbte Albert und Peter von Sittich und Abt Angelus von Rein, nebst einer Geschichte d. Cisterz. Klosters Sittich in Krain.“ Spisal jo je znani kranjski zgodopisec P. žl. Radič po deloma tiskanih deloma samo poiskanih virih res z veliko marljivostjo. Med drugim na strani 40. dokazuje pisatelj, da je opat Oswald leta 1489 postavil sodnika (weltlichen Anwalt), ktere ga uradni jezik je bil slovenski. Ravno ta pisatelj piše zdaj kroniko ljubljanskega mesta v slovenskem jeziku.

* Od novega leta počemši bode fotograf J. Divischovski izdajal vsak mesec časnik s podobami, ki se bo imenoval „Pogledi kranjske dežele“ (Ansichten von Krain). Pri vsaki podobi bo popis s posebnim ozirom na zgodovino nemški in slovenski. Prinašal bode podobe znamenitih cerkev, samostanov, mest in gradov. Popise k podobam bo vredoval P. žl. Radič. Res lepo podvzetje, kteremu želimo vspešen napredek.

Duhovske zadeve.

Ljubljanska šk.: G. Frid. Hudovernik je dobil faro Lesce. Umerl je g. Ign. Eržen, kaplan na Blókah. R. I. P.!

Teržaška šk.: G. Bernard Zupančič je imenovan župnik v Gerdoselu, g. Fr. Lazar pa gre za kaplana v Gradišče.

Kerška škofija: G. Ant. Kleewein je dobil faro Šent-Jurje pri Zilji. Umerla sta gg. Karol Zmayer, župnik v št. Petru v Kačjem in Grünwalder Ign., duh. v pokoju. R. I. P.!

 Zavolj božičnih praznikov pride prihodnji list še le v petek, t. j. 29. dec. na svitlo.